

„Jobb polgárt, jobb hazafit, jobb embert nevelni – ez a népfőiskola feladata.” (Móricz)

1993

MNNT

DECEMBER

676/26

MŰVELŐDÉS • NÉPFŐISKOLA • TÁRSADALOM

A MAGYAR NÉPFŐISKOLAI TÁRSASÁG ALKALMI KIADVÁNYA

VITA

Egy kísérlet a népfőiskola fogalmának meghatározására

Immár több mint tíz esztendeje, hogy a magyar népfőiskolai mozgalom újra elkezdte szárnyát hontogatni a több mint harminc éves föld alá szorítotttság után.

A 80-as évek eleje óta eltelt idő még a huszadik századi mércével mérve is igen mozgalmasnak bizonyult. Nem csupán egy rendszerváltást tudhatunk magunk mögött, hanem a társadalmi mozgásoknak olyan évtizedét, amely alapvetően megváltoztatta a magyar közéletet és a változás irányait.

E nagy átalakulás kicsi, de jelentékeny része az a polgári mozgalom, amelyet népfőiskolának szokás nevezni szerte Európában és hazánkban is. A népfőiskolák a 80-as évek elején nem csupán alternatív tanulási-oktatási lehetőséget jelentettek, hanem ellenzéki fórumként teret biztosítottak a bomló rend bírálatának, a jövőképről szóló vitáknak. Sőt, sok esetben ezek a civil társadalmi kezdeményezések voltak az egyetlen fórumai a változást akaró társadalmi akaratnak.

A régi értelemben vett rendszerváltást követően a hangsúly – több ok miatt – egyértelműen az oktatásra helyeződött, hiszen az ellenzéki funkcióra már nem volt többé szükség. A történelmi fordulatot követő fejlődés eredményeképpen mozgalmunk egyre szélesebb társadalmi csoportot aktivizál és egyre színesebbé válik.

Tapasztalhatjuk azonban azt is, hogy találkozásainkkor, szakmai vitáinkon sokszor a legalapvetőbb fogalmakban sem tudunk közös nevezőre jutni, mindenki más-más elképzelésekkel szervezi azokat a felnőttoktatással összefüggő megmozdulásokat, tanfolyamokat, amelyeket közös meghatározással „népfőiskolának” nevezünk.

Mást-mást jelent e fogalom Magyarország különböző területein – a falvakban és városokban –, különböző szerveződésekben – egyesületekben, művelődési házakban –, a különböző gondolkodású munkacsoportokban.

A gyakorlati élet, az egyre erősödő közös gondolkodás igénye szükségessé teszi, hogy kialakítsunk egy olyan népfőiskola fogalmat, amelyben meghatározhatjuk azokat a szakmai és eszmei minimumokat, amelyekben a mozgalom résztvevőinek többsége egyet tud érteni.

Szükségesnek látszik e fogalom tisztázása azért is, mert az utóbbi években a népfőiskola elnevezés használata divattá vált, köszönhetően e szerveződések viszonylagos konjunktúrájának, a korábbiakhoz képest jelentősebb anyagi támogatottságának.

Nem arról van szó, hogy nem születtek már idáig is viszonylag jó fogalom-meghatározások, hanem arról, hogy ezek elsősorban ideológiai, vagy historizáló, vagy társadalomkutatói megközelítéssel próbálták meghatározni egy polgári mozgalom mibenlétét.

Úgy gondolom azonban, hogy jelen helyzetünkben a napi működésben használható a mozgalom résztvevőit egyértelműen meghatározó fogalmi tisztázásra van szükség. Olyan közös megegyezéssel megállapított definíció minimumra, amelyet maguk a mozgalom résztvevői konszenzussal hoznak létre.

Véleményem szerint e tisztázó vita során három különböző forrásra kellene, hogy tekintettel legyünk.

a) Nem szabad elfeledkeznünk azokról a népfőiskolai hagyományokról, amelyek sok tekintetben példaértékűek a mai mozgalom számára. Lelkesítő és példaértékű, hogy a két világháború között, valamint a második világháború után 1948-ig működő magyar népfőiskolák az akkori társadalom progresszív erői közé tartoztak, tekintet nélkül ideológiai és vallási hovatartozásukra.

b) Figyelemmel kell lennünk a több mint száz éves nyugat- és észak-európai tapasztalatokra, a jelenleg ott működő népfőiskolai intézményrendszer szakmai megfontolásaira. Nem szabad azonban túlságosan ragaszkodnunk ezekhez, hiszen a történelmi és társadalmi körülmények jelentősen eltérnek a mi adottságainktól.

c) Talán a legfontosabb meghatározó tényező a fogalom közös kialakítása során a jelenleg működő népfőiskolák egyre gyarapodó és egyre szélesebb területeket átfogó napi tapasztalata kell, hogy legyen.

Fenti gondolatmenet figyelembevételével kísérletet teszek néhány olyan alapvető pont meghatározására, amelyek kellő szerénységgel segíthetik a fogalomalkotó munkát.

A következőkben megfogalmazott néhány pont, hangsúlyozottan csupán vitáalapnak tekinthető.

Népfőiskola tehát az a felnőttoktatással foglalkozó polgári szerveződés vagy intézmény, amely megfelel az alábbi kritériumoknak:

a) Az adott településen, vagy közösségben élő polgárok szabad akaratából jött létre. Semmilyen állami vagy önkormányzati beavatkozás nem határozza meg annak működését.

b) A népfőiskolán oktatott tárgy, az ott folyó eszmecsere, az átadásra kerülő információ valóságos társadalmi igény kielégítését szolgálja. Megfelelnek a társadalmi haladás és az időszerűség kritériumának.

c) Pontos szerepet kap a munkában a közösség kialakításának gondolata. Eszmeiségében és a tartalmi munkában legmesszebbmenőkig figyelembe veszi a résztvevők igényeit.

d) A népfőiskola munkája során gazdagítja a résztvevők személyiségét és/vagy tárgybeli tudását.

BORDÁS ISTVÁN
a Sárospataki Népfőiskolai Egyesület titkára